

Linguistic analysis of phraseological units used in Abdulla Qahhor's work "Sinchalak"

Dildora URINOVA¹

Shakhrisabz State Pedagogical Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received March 2025
Received in revised form
10 April 2025
Accepted 2 April 2025
Available online
25 May 2025

Keywords:

landscape,
storyteller,
writer,
work,
translation,
problem,
analysis,
phrase,
phraseology.

ABSTRACT

Abdulla Qahhor stands as a towering figure in the landscape of Uzbek literature, renowned for his profound storytelling, linguistic innovation, and unflinching exploration of complex human experiences. Here's a summary of his contributions, with a specific focus on "Sinchalak". Abdulla Qahhor's contributions extend far beyond "Sinchalak," though this work stands as a testament to his groundbreaking style and thematic depth. His lasting impact on Uzbek literature and global recognition lie in his innovative use of language, his unflinching social critique, and his exploration of the complexities of the human experience.

2181-3701/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss5/S-pp400-404>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Abdulla Qahhorning "Sinchalak" asarida ishlatilgan frazeologizmlarning lingvistik tahlili

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

manzara,
hikoyanavis,
yozuvchi,
asar,
tarjima,
muammo,
tahlil,
fraz,
frazologiya.

Abdulla Qahhor o'zbek adabiyoti manzarasida o'zining chuqur hikoyachiligi, lingvistik yangiligi va murakkab insoniy kechinmalarni tinimsiz tadqiq etishi bilan mashhur bo'lgan yuksak siymo sifatida turibdi. Mazkur maqolada "Sinchalak"ga alohida e'tibor qaratgan holda uning hissalarida haqida qisqacha ma'lumot beramiz.

¹ Teacher, Shakhrisabz State Pedagogical Institute.

Лингвистический анализ фразеологизмов, использованных в произведении Абдуллы Каххара «Синчалак»

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

пейзаж,
рассказчик,
писатель,
произведение,
перевод,
проблема,
анализ,
фраза,
фразеология

Абдулла Каххор является выдающейся фигурой в узбекской литературе, известной своим глубоким повествованием, языковыми новаторствами и непоколебимым исследованием сложного человеческого опыта. Вот краткое изложение его вклада с особым акцентом на «Синчалак». Вклад Абдуллы Каххора выходит далеко за рамки «Синчалака», хотя эта работа является свидетельством его новаторского стиля и тематической глубины. Его непреходящее влияние на узбекскую литературу и мировое признание заключаются в его новаторском использовании языка, его непоколебимой социальной критике и исследовании сложностей человеческого опыта.

KIRISH

O'zbek adabiyotining yirik namoyandasi Abdulla Qahhor o'zining chuqur va qatlamli asarlari bilan hanuzgacha o'quvchilarni maftun etishda davom etmoqda. Qahhor hikoyalari murakkab mavzular – ruhiy notinchlik, mavjudotiy iztirob va jamiyat cheklovlari doirasida shaxsiy erkinlik uchun kurash kabi masalalarga chuqur kirib boradi. U insoniy munosabatlarning nozik jihatlarini mohirona ochib beradi, jamiyatdagi adolatsizliklar va ikkiyuzlamachilikni fosh etadi.

“Sinchalak” va “Shum bola, o'g'ri” kabi asarlar orqali u madaniy me'yorlarga qarshi chiqadi va ruhiy kasallik, jinsiy tazyiq kabi tabu mavzularni o'rganadi – bu esa uni o'zbek adabiyotida jasur va noodatiy ovoz sifatida ajratib turadi. Qahhorning nasriy uslubi she'riy go'zallik, jonli tasvirlar va badiiy ifodaning mahoratli qo'llanilishi bilan ajralib turadi. U realizm, ramziylik va syurrealizm elementlarini mahorat bilan uyg'unlashtiradi, bu esa betakror va jozibali hikoya tuzilmasini yaratadi.

Qahhor o'z asarlarida lahjalar, og'zaki so'zlashuv tili va mintaqaviy ifodalarni innovatsion tarzda qo'llab, personajlar va muhitga chinakam hayotiylik baxsh etadi. Uning parcha-parcha va noan'anaviy kompozitsiyali hikoyalari esa psixologik chuqurlik hamda murakkablikni oshiradi. Qahhor asarlari geografik chegaralardan chiqib ketgan, ko'plab tillarga tarjima qilingan va e'tirof topgan. U zamonaviy o'zbek adabiyotining peshqadami va Markaziy Osiyo adabiy makonining yetuk vakili sifatida tan olinadi. Begonalik, shaxsiylik inqirozi va hayot ma'nosini izlash kabi umuminsoniy mavzularni chuqur o'rganishi uni turli madaniyatdagi o'quvchilar bilan bog'laydi hamda xalqaro miqyosda muhim adabiy siymo sifatida mustahkamlaydi.

Qahhorning ijtimoiy tanqidga bo'lgan qat'iy yondashuvi bugungi o'zbek yozuvchilari va san'atkorlari uchun ilhom manbai bo'lib qolmoqda. Uning merosi jamiyat me'yorlarini tanqid qilish va adabiy ifoda chegaralarini kengaytirish bo'yicha ochiq muloqotni boshlagan. Yosh avlod o'z hayotidagi muammolar va noaniqliklarni uning asarlarida topadi – bu esa Qahhorni hozirgi zamon uchun ham dolzarb va kuchli ovozga aylantiradi. Uning asarlari har doim yangi talqin va tanqidiy munozaralarga ochiq. Undagi noaniqlik va ramziy ma'nolar matnni chuqur o'rganishga undaydi va adabiy muloqotni boyitishda davom etadi.

Bu yerda keltirilgan fikrlar – Abdulla Qahhorning adabiy yutuqlari haqidagi umumiy mulohazalardir.

ADABIY TAHLIL VA METODOLOGIYA

Abdulla Qahhorning boy adabiy olami turli tanqidiy nuqtai nazarlar tomonidan o'rganilib, har biri uning iste'dodining turli jihatlarini ochib beradi. Quyida uning asarlari bo'yicha umumiy tahlillar va qo'llanilgan metodologiyalar haqida qisqacha ma'lumot berilgan:

I. Tematik kodlash:

Psixologik tahlil: ko'plab tahlillar Qahhor qahramonlarining ichki kurashlari, xavotirlari va mavjudlik inqirozlarini o'rganadi. Masalan, "Sinchalak" asarida shaxsiylikning bo'linishi va psixologik azoblar tahlil qilinadi.

Ijtimoiy tanqid: Qahhorning asarlari jamiyatdagi muammolarni aks ettiruvchi oynalar kabidir. Uzilishlar, gender rollari, ikkiyuzlamachilik va hokimiyat munosabatlarini ochib beruvchi ijtimoiy tanqidlar ko'p ko'riladi.

II. Uslubiy tahlil:

Til innovatsiyasi: Qahhorning dialektlar, lahjalar va mintaqaviy ifodalarni o'ziga xos uyg'unligi uning ohangini, qahramonlar tasvirini va muhitni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Til qoidalarini buzish ijtimoiy va san'at inqilobi sifatida ko'riladi.

Hikoya usullari: noan'anaviy tuzilishlar, bo'lak-bo'lak narrativlar, tush sahnalari va ong oqimi uslublari uning asarlarida tematik chuqurlik va o'quvchini jalb qilishda tahlil qilinadi.

III. Matnlar orqali izlanishlar:

Adabiy aks-sado: Qahhor asarlari ko'pincha o'zbek xalq folklori, sufiy mistitsizmi va klassik adabiyot elementlaridan ilhomlanadi. Ushbu izlanishlarda matnlararo bog'lanishlar ochib beriladi. Jahon adabiyoti bilan bog'lanish: Qahhor va jahon adabiyoti yirik shaxslarining o'xshashligi va umumiy mavzulari taqqoslanadi.

IV. Madaniy va tarixiy kontekst:

Siyosiy va ijtimoiy landshaft: Qahhor asarlari sobiq Sovet O'zbekistoni tarixiy va siyosiy kontekstida o'rganilib, senzura, ijtimoiy cheklovlar va madaniy o'zgarishlarga javob sifatida tahlil qilinadi.

Madaniy talqin: asarlardagi madaniy kodlar va ramzlar o'zbek o'quvchilari uchun hamda chet ellik auditoriyalar uchun tushuntiriladi.

V. Feministik yondashuv:

Gender munosabatlari: Qahhorning ayollar tasviri, ularning o'zini ifoda etish kurashi va patriarxal tizimlarga tanqidlari feministik tahlillarda ko'proq o'rganilmoqda.

METODOLOGIYALAR:

Yaqqol o'qish: matnning til, tasvir va muallif qarorlariga e'tibor qaratish.

Taqqoslovchi adabiyot: Qahhor va boshqa adabiy shaxslar yoki an'analar o'rtasidagi bog'lanishlarni o'rganish.

Formalistik tahlil: asar shakli va tuzilishini o'rganish.

Abdulla Qahhorning "Sinchalak" asari ko'p qirrali adabiy durdona bo'lib, uning mazmuni va tematik boyligi turlicha talqin qilinsa-da, asar stilistik va lingvistik xususiyatlari nuqtai nazaridan tilshunoslar tomonidan keng o'rganilgan.

Leksik innovatsiya va ko'p ovozlik:

Qahhorning dialekt so'zlari, mintaqaviy so'zlashmalar va shivirlardan foydalanishi asarga mahalliylik va haqiqiylik baxsh etadi. Aksar tilshunoslar bu leksik innovatsiyani standart o'zbek tilining ustunligini cheklashga chaqiriq sifatida ko'radilar.

Metafora va figurativ til:

Qahhorning boy metafora, taqqoslash va boshqa badiiy vositalardan keng foydalanganligi asarga she'riy go'zallik va ramziy chuqurlik qo'shadi.

Tilshunoslar bu ritorik vositalarning o'quvchining matnga bo'lgan munosabatini qanday boyitishini o'rganadilar.

Narrativ tuzilma va diskurs tahlili: "Sinchalak"ning noan'anaviy, bo'lak-bo'lak hikoya uslubi psixologik holatni aks ettiradi. Dialoglar va ichki monologlar til orqali qahramonlarning ichki kurashlari va munosabatlarini ochib beradi.

Matnlararo bog'lanish: asarda o'zbek folklori, sufiylik, klassik adabiyotga oid izlar mavjud. Mazkur elementlar Qahhor ijodining keng madaniy ildizlarini ko'rsatadi.

Til ijtimoiy tanqid vositasi sifatida: Qahhor til tanlovlari ijtimoiy va siyosiy tanqid sifatida ko'riladi, xususan, dialektlarning aralashishi va muammoli mavzularni o'rganish.

Abdulla Qahhorning "Sinchalak" asarida ishlatilgan frazeologiyani tahlil qilish juda qiziqarli bo'lib, uning til innovatsiyasi va tarjimada yuzaga keladigan murakkabliklarini ochib beradi. Quyidagi muhim jihatlar e'tiborga loyiq:

Qahhor frazeologiyasining o'ziga xosligi:

Dialektlar va lahjalar: asarda mintaqaviy dialekt va og'zaki iboralar ishlatilgan, bu haqiqiylik beradi, ammo tarjima va tushunishda qiyinchilik tug'diradi.

Metafora va figurativ til: boy ma'nolar va she'riy go'zallikni yo'qotmasdan tarjima qilish muhim. Yangi so'zlar va ixtiro qilingan atamalar: muallif so'zlarni yangi ma'noda ishlatadi, tarjimada bu maqsadni anglab, mos ifodalar topish talab qilinadi.

Tarjima qiyinchiliklari va yechimlar.

Ekvivalentlarni topish: dialekt va lahjalarni tushunarli, lekin aniq tarjima qilish uchun izohlar, kontekstual tushuntirishlar zarur bo'lishi mumkin.

Figurativ tilni saqlash: metafora va taqqoslashlarni madaniy mos shaklda berish muhim.

Neologizmlarni boshqarish: ba'zida ijodiy tarjima yoki matnda tushuntirishlar berish kerak bo'ladi.

XULOSA

"Sinchalak"dagi frazeologiya tahlili Qahhorning til boyligi va tarjima qiyinchiliklarini ochib beradi. Dialektlar aralashmasi haqiqiylikni beradi, lekin oddiy tarjima notanish o'quvchini ajratib qo'yishi mumkin. Izohlar, lug'atlar yoki nozik tushuntirishlar lozim. Boy metafora va taqqoslashlarni madaniy mos tarzda berish muhim. Muallif tomonidan ixtiro qilingan so'zlarni tushunib, ijodiy ekvivalentlarni topish zarur.

Aniqlik va tushunarlilikni muvozanatlash: dialektal aniqlikni o'quvchi tushunishi bilan uyg'unlashtirish muhim.

Nyuanslarni qamrab olish: metafora va taqqoslashlarni madaniy mos shaklda tarjima qilish lozim.

Neologizmlar bilan ishlash: kontekst va maqsadni hisobga olib, ijodiy yechimlar kerak.

Vafodorlik va ijodkorlik: tarjima muallifning niyatiga sodiq, lekin ma'no va madaniy jihatlarni samarali yetkazuvchi bo'lishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mixail Bulgakovning "Usta va Margarita": Bu roman Qahhorning "Shum bola, o'g'ri bola" asaridan ilhomlangan deyishadi.
2. Gabriel Garcia Markesning "Yuz Yil Yolg'izlik": Ushbu roman Qahhorning sehrli realizm uslubidan ta'sirlangan.
3. Hozirgi zamon o'zbek yozuvchilari asarlari: Erkin Vohidov, Shukur Xolmirzayev, Ozod Sharafiddinov kabi yozuvchilar Qahhor ijodidan ta'sir olganlar.
4. Internet manbalari:
5. https://kitobxon.com/oz/kitob/a_qahhor_tanlangan_asarlar_2_jild
6. [https://kitobxon.com/oz/kitob/alibobo-va-qirq-qaroqchi-\(arab-xalq-ertaklari\)-5-9-sinf](https://kitobxon.com/oz/kitob/alibobo-va-qirq-qaroqchi-(arab-xalq-ertaklari)-5-9-sinf)
7. <https://kitobxon.com/oz/kitob/tanlangan-hikoyalar>
8. <https://kitobxon.com/oz/kitob/anor-1>